

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-77>

УДК 339.9:502/504

Малиновська Юлія Богданівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1551-9492>

Ковалько Олег Орестович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0356-2538>

Сабат Іван Васильович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0388-6516>

Скрипець Юрій Петрович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5096-5809>

Yuliia Malynovska, Oleh Kovalko, Ivan Sabat, Yurii Skrypets
Lviv Polytechnic National University

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ****SOCIAL AND ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY
IN INTERNATIONAL BUSINESS**

Анотація. Автори досліджували теоретичні та практичні аспекти соціально-екологічної відповідальності у міжнародному бізнесі. Визначено сутність соціально-екологічної відповідальності як системи управлінських рішень, спрямованих на гармонізацію економічних, соціальних та екологічних інтересів бізнесу й суспільства. Розкрито зміст і структуру ESG-принципів, що формують сучасні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємств на міжнародних ринках. Проаналізовано приклади впровадження стандартів соціально-екологічної відповідальності у провідних транснаціональних корпораціях, визначено їхні ключові ефекти. Виявлено основні бар'єри у реалізації політики відповідального бізнесу, зокрема відсутність єдиної методології оцінювання ESG-показників і високі витрати на екологічну модернізацію. Підкреслено роль корпоративної культури як чинника, що забезпечує довгострокову ефективність і соціальну легітимність міжнародного бізнесу.

Ключові слова: соціально-екологічна відповідальність, міжнародний бізнес, сталий розвиток, ESG, корпоративна культура, конкурентоспроможність.

Summary. The article provides a comprehensive analysis of the concept, mechanisms, and practical significance of social and environmental responsibility in international business, emphasizing its growing role in achieving sustainable global development. It defines social and environmental responsibility as a multidimensional approach that integrates ethical, ecological, and social priorities into corporate strategy, ensuring a balance between profitability and long-term sustainability. The study highlights the increasing importance of ESG (Environmental, Social, and Governance) principles as a global framework for evaluating the performance of multinational corporations. These principles serve as key indicators of responsible business behavior, encompassing climate change mitigation, labor rights protection, corporate transparency, and stakeholder engagement. The article analyzes examples of leading global corporations – such as Unilever, IKEA, Microsoft, and Nestlé – that have successfully embedded sustainability strategies into their operations, demonstrating measurable social and economic benefits. It is shown that adherence to ESG standards not only enhances the reputation and market value of enterprises but also strengthens their competitiveness and resilience during economic instability. The paper identifies the main economic, social, and environmental effects resulting from responsible business practices, including the optimization of resource use,

reduction of environmental risks, and creation of favorable conditions for innovation. Attention is also devoted to the role of corporate culture in promoting sustainable behavior, where values such as ethical leadership, transparency, and inclusiveness serve as internal drivers of responsible management. Furthermore, the article discusses existing challenges and constraints in implementing social and environmental responsibility, such as the lack of standardized assessment methodologies, varying national regulations, and the high cost of technological transformation. The findings confirm that integrating social and environmental responsibility into all levels of international business operations ensures a company's strategic stability, reinforces stakeholder trust, and contributes to the formation of a fair, inclusive, and environmentally safe global economy.

Keywords: social and environmental responsibility, international business, sustainable development, ESG, corporate culture, competitiveness.

Постановка проблеми. Глобалізація міжнародного бізнесу відіграє ключову роль у формуванні економічного розвитку, але водночас стає значним чинником впливу на соціальне середовище та екологічну рівновагу планети [1]. Зростання масштабів виробництва, розширення ланцюгів постачання, використання природних ресурсів та транснаціоналізація капіталу призводять до посилення антропогенного навантаження на довкілля. Це зумовлює необхідність переходу від традиційної моделі бізнесу, орієнтованої лише на прибуток, до моделі соціально-екологічної відповідальності, яка враховує інтереси суспільства, потреби майбутніх поколінь і принципи сталого розвитку [2]. Соціально-екологічна відповідальність у міжнародному бізнесі передбачає інтеграцію етичних, соціальних та екологічних стандартів у всі аспекти діяльності компаній – від виробничих процесів до стратегічного планування. Сучасні корпорації дедалі частіше впроваджують принципи ESG (Environmental, Social, Governance), публікують нефінансові звіти, використовують зелені технології та розвивають корпоративну культуру сталості [3]. Це не лише підвищує їхню репутацію та конкурентоспроможність, а й сприяє формуванню глобальної економіки, заснованої на відповідальному використанні ресурсів і партнерстві між бізнесом, державою та суспільством. Таким чином, актуальність теми зумовлена потребою у науковому осмисленні механізмів реалізації соціально-екологічної відповідальності у міжнародному бізнесі як ключового чинника сталого розвитку у XXI столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально-екологічної відповідальності та сталих бізнес-моделей займають важливе місце у сучасній науковій літературі, де акцент переноситься від традиційних економічних підходів до комплексного розуміння взаємодії бізнесу, суспільства та довкілля. У працях Шоневелда Г.С. [4] обґрунтовано концептуальні засади інклюзивного бізнесу та сталих бізнес-моделей, які поєднують економічне зростання з соціальною інтеграцією та екологічною відповідальністю. Дослідник підкреслює, що бізнес, орієнтований на інклюзивність, сприяє зменшенню нерівності, формуванню довгострокової цінності та більш ефективному використанню ресурсів.

Подібних позицій дотримуються Лі Ч.-В. та Фу М.-В. [5], які наголошують на необхідності узгодження сталих бізнес-моделей із принципами корпоративної соціальної відповідальності. Автори формують концептуальну основу для трансформації бізнесу відповідно до вимог сталого розвитку, підкреслюючи важливість інтеграції етичних, соціальних та екологічних факторів у стратегічне управління.

Вагомий внесок у дослідження взаємозв'язку між корпоративною сталістю та бізнес-моделями інноваціями зробили Шальтеггер С., Людеке-Фройнд Ф. та Гансен Е.Г. [6]. У своїх працях вони доводять, що інновації бізнес-моделі є ключовим інструментом формування бізнес-кейсів сталості, які забезпечують підприємствам конкурентні переваги, підвищують ефективність ресурсів та підтримують екологічну модернізацію.

Важливим напрямом сучасних досліджень є оцінювання соціальної відповідальності підприємств. Зокрема, Дудек М., Башинська І., Філіппова С., Єрмак С. та Чіхонь Д. [7] розробили методологію оцінювання інклюзивної соціальної відповідальності підприємств енергетичної галузі. Автори пропонують комплексний підхід, що враховує соціальний вплив, рівень залучення зацікавлених сторін, прозорість управління та екологічні параметри діяльності.

У працях Дель Бальдо М. та Балдареллі М.Г. [8] аналізуються теоретичні та прикладні аспекти оновлення і вдосконалення бізнес-моделей з позицій сталості. Дослідники підкреслюють роль етичного управління та корпоративної культури в успішній імплементації сталих підходів, а також визначають практичні інструменти, які дозволяють компаніям трансформувати свою діяльність у відповідь на екологічні та соціальні виклики.

Синтез робіт зазначених авторів демонструє, що сучасні наукові дослідження акцентують на:

- переході до інклюзивних та екологічно збалансованих бізнес-моделей;
- необхідності інтеграції корпоративної соціальної відповідальності у стратегічне управління;
- ролі бізнес-моделейних інновацій як драйвера сталого розвитку;
- зростаючому значенні методів оцінювання соціальної відповідальності та інклюзивності;

– залежності ефективності сталих підходів від корпоративної культури та етичного лідерства.

Таким чином, наукова література підтверджує, що соціально-екологічна відповідальність стає ключовим компонентом конкурентоспроможності підприємств на міжнародних ринках, а сталі та інклюзивні бізнес-моделі — основою їхньої довгострокової ефективності..

Метою статті є дослідження теоретичних засад і практичних механізмів реалізації соціально-екологічної відповідальності у міжнародному бізнесі, обґрунтування її ролі у забезпеченні сталого розвитку підприємств, підвищенні їх конкурентоспроможності та формуванні етичної корпоративної культури на глобальному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній міжнародній практиці провідні компанії активно впроваджують стандарти ESG (Environmental, Social, Governance), що виступають основою для оцінювання відповідального ведення бізнесу [3; 9]. Ці стандарти забезпечують узгодженість екологічних, соціальних і управлінських показників, формуючи єдиний підхід до сталого розвитку. Екологічна складова охоплює зменшення викидів парникових газів, перехід до відновлюваних джерел енергії, утилізацію відходів і підвищення енергоефективності. Соціальний компонент включає дотримання прав працівників, розвиток людського капіталу, безпечні умови праці, а також участь компаній у соціальних проєктах. Управлінський аспект (Governance) пов'язаний із прозорістю прийняття рішень, антикорупційними політиками та підзвітністю перед стейкхолдерами. Застосування ESG-підходів сприяє формуванню довіри інвесторів, поліпшенню репутації компанії та зниженню ризиків, пов'язаних із регуляторними вимогами [3].

Світовий досвід свідчить, що провідні транснаціональні корпорації інтегрують принципи соціально-екологічної відповідальності у свої бізнес-моделі. Наприклад, компанія Unilever реалізує програму «Sustainable Living Plan», спрямовану на скорочення вуглецевого сліду та підтримку соціальних ініціатив у країнах, де ведеться виробництво. Google і Microsoft активно інвестують у розвиток «зеленої» енергетики, прагнучи досягти повної вуглецевої нейтральності до 2030 року. Nestlé впроваджує програми зі скорочення пластикових відходів і контролю якості водних ресурсів. У європейському просторі прикладом є компанія IKEA, яка використовує перероблені матеріали, впроваджує циркулярні моделі виробництва й звітує про свій екологічний вплив згідно з GRI-стандартами [3]. Ці приклади демонструють, що соціально-екологічна відповідальність стає не лише етичним обов'язком, а й економічною доцільністю, яка забезпечує довгострокову стійкість бізнесу.

Попри позитивну динаміку поширення ESG-практик, міжнародний бізнес стикається з низкою проблем, які ускладнюють їх ефективну реалізацію. По-перше, відсутня єдина система вимірювання результатів соціально-екологічної діяльності, що призводить до різночитань у звітності та зниження порівнянності даних між компаніями. По-друге, впровадження екологічних технологій потребує значних фінансових інвестицій, що особливо складно для компаній, які працюють у країнах із низьким рівнем економічного розвитку. По-третє, існує ризик формального підходу до соціальної відповідальності, коли компанії обмежуються публікацією звітів без реального впливу на соціальну чи екологічну ситуацію. Додатковими бар'єрами є брак кваліфікованих кадрів, недостатній державний контроль та культурні відмінності у сприйнятті відповідальності бізнесу.

Для подолання цих викликів важливими є створення міжнародних механізмів моніторингу ESG-звітності, стимулювання інвестицій у «зелені» технології, розвиток партнерств між державою, бізнесом і громадським сектором. Підтримка інноваційних рішень, посилення прозорості корпоративного управління та популяризація етичних стандартів ведення бізнесу стануть передумовами формування відповідальної глобальної економіки, орієнтованої на довгострокову соціальну й екологічну стабільність.

Соціально-економічні ефекти та переваги відповідального бізнесу. Соціально-екологічна відповідальність дедалі більше розглядається не як витрати чи зобов'язання бізнесу, а як стратегічний ресурс, що формує конкурентні переваги компаній на глобальних ринках. Підприємства, які інтегрують принципи сталого розвитку у свої бізнес-моделі, отримують можливість зміцнити бренд, залучити інвестиції, поліпшити відносини зі стейкхолдерами та зменшити операційні ризики. За даними міжнародних досліджень, компанії з високими ESG-рейтингами демонструють стабільніше фінансове зростання та меншу волатильність у періоди економічних криз [2]. Соціально відповідальні компанії також мають перевагу в залученні висококваліфікованих кадрів, оскільки молоде покоління фахівців надає перевагу роботодавцям із виразною етичною позицією.

Для узагальнення ефектів соціально-екологічної відповідальності на діяльність підприємств наведено табл. 1.

Як видно з табл. 1, впровадження соціально-екологічної відповідальності має багатовимірний позитивний ефект. Економічна вигода полягає у зниженні витрат і ризиків, соціальна – у зростанні мотивації персоналу, екологічна – у поліпшенні стану довкілля, а репутаційна – у підвищенні довіри інвесторів і споживачів. Взаємодія

**Таблиця 1 – Основні соціально-економічні ефекти
впровадження принципів соціально-екологічної відповідальності**

Напрямок впливу	Конкретні ефекти	Приклади реалізації
Економічний	Зростання ефективності використання ресурсів, зменшення витрат на енергію та відходи, підвищення прибутковості	Енергоощадні технології у виробництві (Siemens, Toyota)
Соціальний	Поліпшення умов праці, розвиток персоналу, зростання лояльності працівників	Програми розвитку талантів і безпеки праці (IBM, Samsung)
Екологічний	Зменшення вуглецевого сліду, впровадження циркулярної економіки	Використання відновлюваної енергії та вторинних матеріалів (IKEA, Unilever)
Репутаційний	Зміцнення бренду, підвищення інвестиційної привабливості	Високі позиції у світових ESG-рейтингах (Nestlé, Microsoft)
Інноваційний	Стимулювання досліджень і впровадження екотехнологій	Інвестиції у «зелені» стартапи та технології (Google, Tesla)

Джерело: побудовано авторами за даними [2; 3; 10]

цих ефектів створює синергетичний вплив, що зміцнює стійкість бізнесу у довгостроковій перспективі.

Корпоративна культура є основою, на якій ґрунтується реалізація принципів соціально-екологічної відповідальності. Вона формує цінності, поведінкові стандарти та моделі взаємодії, що визначають ставлення компанії до соціальних і екологічних викликів. Компанії, у яких корпоративна культура побудована на принципах етичності, відкритості та довіри, мають вищий рівень внутрішньої згуртованості та готовності персоналу до реалізації програм сталого розвитку. Ключовими елементами такої культури є:

- орієнтація на довгострокові цілі, а не короткострокову вигоду;
- розвиток внутрішньої соціальної відповідальності (освіта, безпека, здоров'я персоналу);
- прозорість у прийнятті рішень і звітності;
- залучення працівників до волонтерських і екологічних ініціатив;
- лідерство, засноване на принципах довіри та співпраці.

Підприємства, що впроваджують елементи культури сталого розвитку, демонструють вищу інноваційну активність і стабільність у кризових умовах. Вони швидше адаптуються до регуляторних змін і мають більшу довіру з боку міжнародних партнерів.

Дослідження показують, що соціально-екологічна відповідальність тісно пов'язана з інноваційною діяльністю компаній. Інвестиції у зелені технології, розвиток циркулярної економіки та впровадження екологічно безпечних продуктів стимулюють створення нових ринкових ніш і формують додану вартість. У Табл. 2 представлено узагальнення основних напрямів взаємодії між соціальною відповідальністю та інноваціями.

Як видно з табл. 2, соціально-екологічна відповідальність і технологічні інновації взаємопідсилюють одна одну. Інноваційні підходи дозволяють бізнесу не лише зменшити негативний вплив на довкілля, а й створити додаткову економічну цінність. Це підтверджує, що сталий розвиток є не лише етичним імперативом, а й економічною необхідністю у сучасній глобальній економіці.

Інструменти оцінювання та моніторингу соціально-екологічної відповідальності у міжнародному бізнесі. Оцінювання соціально-екологічної відповідальності у міжнародному бізнесі ґрунтується на системі кількісних та якісних показників, що відображають рівень інтеграції принципів сталого розвитку у стратегію компанії. Найпоширенішими є показники за трьома напрямками ESG:

- Environmental – обсяг викидів CO₂, енергоефективність, рівень утилізації відходів, частка використання відновлюваних ресурсів;

Таблиця 2 – Взаємозв'язок між соціальною відповідальністю та інноваційним розвитком

Напрямок інновацій	Соціально-екологічний ефект	Результат для бізнесу
Енергоефективні технології	Скорочення витрат і викидів CO ₂	Зниження собівартості продукції, підвищення конкурентоспроможності
Еко-дизайн продукції	Мінімізація відходів, повторне використання матеріалів	Підвищення лояльності споживачів, вихід на нові ринки
Циркулярні бізнес-моделі	Використання вторинних ресурсів	Формування стійкого ланцюга постачань
Цифрові екологічні рішення (AI, Big Data)	Моніторинг впливу на довкілля	Оптимізація управління ризиками

Джерело: побудовано авторами за даними [2; 3; 10]

- Social – безпека праці, гендерна рівність, рівень задоволеності персоналу, участь у соціальних програмах;

- Governance – прозорість управлінських рішень, антикорупційна політика, наявність етичного кодексу, структура ради директорів.

У практиці міжнародного бізнесу активно застосовуються стандарти оцінювання, розроблені міжнародними організаціями, зокрема: GRI (Global Reporting Initiative), SASB (Sustainability Accounting Standards Board), TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures), а також Європейська директива CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). Ці інструменти сприяють уніфікації даних і підвищенню порівнянності звітності різних компаній. Стандарти мають різну спрямованість: від загальних принципів соціальної відповідальності (ISO 26000) до галузевих вимог (SASB) чи екологічних ризиків (TCFD). Їх комбіноване використання дозволяє сформувати повну картину сталого розвитку компанії та забезпечити її репутаційну прозорість.

Сучасні тенденції свідчать про активне впровадження цифрових технологій у систему моніторингу соціально-екологічної відповідальності. Використання великих даних (Big Data), штучного інтелекту (AI) та аналітики в реальному часі дає змогу автоматизувати процес збору, аналізу та верифікації ESG-даних. Наприклад, за допомогою алгоритмів машинного навчання можна прогнозувати вуглецевий слід, оптимізувати логістичні маршрути або оцінювати соціальний вплив інвестиційних проєктів.

Цифровізація моніторингу підвищує точність і об'єктивність оцінювання, знижує ймовірність маніпуляцій у звітності та сприяє оперативному реагуванню на екологічні чи соціальні ризики. Використання платформ на основі блокчейну забезпечує прозорість звітності, а системи Business Intelligence (BI) інтегрують дані з різних підрозділів компанії для побудови комплексних ESG-панелей.

Перспективи вдосконалення системи моніторингу соціально-екологічної відповідальності. Подальший розвиток інструментів оцінювання соціально-екологічної відповідальності у міжнародному бізнесі передбачає створення єдиних

міжнародних стандартів ESG-звітності, інтеграцію цифрових технологій і підвищення прозорості комунікацій між бізнесом, державою та суспільством. Необхідним є розширення системи показників, які враховуватимуть не лише результати діяльності компаній, а й їхній вплив на регіональний розвиток, інновації та соціальну інклюзію. Удосконалення методів оцінювання сприятиме зміцненню довіри інвесторів, формуванню відповідальної корпоративної поведінки та прискоренню переходу до сталого економічного розвитку у глобальному масштабі. Отже, соціально-екологічна відповідальність міжнародного бізнесу є ключовим чинником формування конкурентних переваг, посилення репутації та забезпечення інноваційної динаміки підприємств. Її системне впровадження сприяє переходу до нової парадигми розвитку – відповідального, інклюзивного й екологічно збалансованого бізнесу.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що соціально-екологічна відповідальність є невід'ємним елементом сучасної моделі міжнародного бізнесу, спрямованої на досягнення балансу між економічними інтересами, соціальним добробутом і збереженням навколишнього середовища. Впровадження принципів ESG у корпоративну стратегію дозволяє компаніям підвищити ефективність управління, зміцнити репутацію, забезпечити довіру інвесторів і партнерів, а також знизити ризики, пов'язані з екологічними та соціальними викликами. Приклади діяльності провідних транснаціональних корпорацій демонструють, що соціально відповідальний бізнес сприяє формуванню стабільної економіки, розвитку людського капіталу й підвищенню якості життя в глобальному масштабі.

Отримані результати свідчать, що інтеграція соціально-екологічної відповідальності в усі рівні управління – від корпоративної культури до стратегічного планування – створює довгострокові конкурентні переваги для підприємств. Ефективна реалізація принципів сталого розвитку забезпечує підприємствам не лише фінансову стійкість, а й соціальну легітимність, що стає ключовим фактором успіху в умовах зростаючих глобальних вимог до прозорості, етичності та екологічної безпеки бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Bulkot H., Buhai N., Ivanova L. (2025). Internal audit in the context of sustainable development: conceptual principles and globalization choice. *Economics Finances Law*. Vol. 3/2024. PP. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.3.13>
2. Kryukova I., Rudenko S., Nakisko O., Moroz A., Feklistov O. (2025). Professional responsibility of accountants in the application of international accounting and reporting standards in the context of sustainable development. *Actual Problems of Innovative Economy*. No. 4. P. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-4-9>
3. Chen Y., Ren J. (2025). How does digital transformation improve ESG performance? Empirical research from 396 enterprises *International Entrepreneurship and Management Journal*. Vol. 21, No 1. P. 27. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11365-024-01011-2>

4. Schoneveld G. C. (2020). Sustainable business models for inclusive growth: towards a conceptual foundation of inclusive business. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 277. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124062>
5. Lee C.-W., Fu M.-W. (2024). Conceptualizing sustainable business models aligning with corporate responsibility. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, No 12. P. 5015. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16125015>
6. Schaltegger S., Lüdeke-Freund F., Hansen E. G. Business cases for sustainability: the role of business model innovation for corporate sustainability. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*. 2012. Vol. 6, No 2. PP. 95–119. DOI: <https://doi.org/10.1504/IJISD.2012.046944>
7. Dudek M., Bashynska I., Filyppova S., Yermak S., Cichoń D. Methodology for assessment of inclusive social responsibility of the energy industry enterprises. *Journal of Cleaner Production* 2023, no. 394. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136317>
8. Del Baldo M., Baldarelli M. G. (2017). Renewing and improving the business model toward sustainability in theory and practice. *International Journal of Corporate Social Responsibility*. Vol. 2. 3. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40991-017-0014-z>
9. Torelli R (2021). Sustainability, responsibility and ethics: different concepts for a single path. *Social Responsibility Journal*, Vol. 17 No. 5 pp. 719–739, DOI: <https://doi.org/10.1108/SRJ-03-2020-0081>
10. Jindal P. (2025). Chapter 18 – Economic, social, and environmental aspects of sustainable development – direct and indirect effects on business practices. In: *Greening Our Economy for a Sustainable Future*. Science of Sustainable Systems. P. 227–240. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-443-23603-7.00018-2>

References:

1. Bulkot H., Buhai N., Ivanova L. (2025). Internal audit in the context of sustainable development: conceptual principles and globalization choice. *Economics Finances Law*. Vol. 3/2024. PP. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.3.13>
2. Kryukova I., Rudenko S., Nakisko O., Moroz A., Feklistov O. (2025). Professional responsibility of accountants in the application of international accounting and reporting standards in the context of sustainable development. *Actual Problems of Innovative Economy*. No. 4. P. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-4-9>
3. Chen Y., Ren J. (2025). How does digital transformation improve ESG performance? Empirical research from 396 enterprises. *International Entrepreneurship and Management Journal*. Vol. 21, No 1. P. 27. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11365-024-01011-2>
4. Schoneveld G. C. (2020). Sustainable business models for inclusive growth: towards a conceptual foundation of inclusive business. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 277. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124062>
5. Lee C.-W., Fu M.-W. (2024). Conceptualizing sustainable business models aligning with corporate responsibility. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, No 12. P. 5015. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16125015>
6. Schaltegger S., Lüdeke-Freund F., Hansen E. G. Business cases for sustainability: the role of business model innovation for corporate sustainability. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*. 2012. Vol. 6, No 2. PP. 95–119. DOI: <https://doi.org/10.1504/IJISD.2012.046944>
7. Dudek M., Bashynska I., Filyppova S., Yermak S., Cichoń D. Methodology for assessment of inclusive social responsibility of the energy industry enterprises. *Journal of Cleaner Production* 2023, no. 394. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136317>
8. Del Baldo M., Baldarelli M. G. (2017). Renewing and improving the business model toward sustainability in theory and practice. *International Journal of Corporate Social Responsibility*. Vol. 2. 3. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40991-017-0014-z>
9. Torelli R (2021). Sustainability, responsibility and ethics: different concepts for a single path. *Social Responsibility Journal*, Vol. 17 No. 5 pp. 719–739, DOI: <https://doi.org/10.1108/SRJ-03-2020-0081>
10. Jindal P. (2025). Chapter 18 – Economic, social, and environmental aspects of sustainable development – direct and indirect effects on business practices. In: *Greening Our Economy for a Sustainable Future*. Science of Sustainable Systems. P. 227–240. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-443-23603-7.00018-2>

Стаття надійшла до редакції 11.12.2025